

Powstanie Wielkopolskie

<https://pw.ipn.gov.pl/pwi/form/r266888150713,TACZAK-Stanislaw.html>
27.05.2024, 23:25

TACZAK Stanisław

Osoba

TACZAK Stanisław

Urodzony

1874

Zmarł

1960

Opis

inżynier hutnik, dowódca powstania wielkopolskiego, generał brygady Wojska Polskiego. Ur. 8.04.1874 w osadzie Mieszkowo koło Jarocina, był synem Andrzeja (1840-1900), właściciela zajazdu w Mieszkowie, i Balbiny z Warasieckich (1843-1900). Uczył się w Gimnazjum w Ostrowie, gdzie od 1885 r. uczestniczył w działalności tajnego kółka Tow. Tomasz Zana. Po zdaniu 21 marca 1893 r. matury podjął studia na Akademii Górniczej we Freibergu w Saksonii; działał tam w Związku Młodzieży Polskiej „ZET” i Tow. „Sarmacja”. W tym okresie wstąpił do PPS. W 1897 r. uzyskał stopień inżyniera hutnika, a w 1898 r. inżyniera dyplomowanego. W okresie 1 kwietnia 1898 r. – 26 marca 1899 r. odbył służbę wojskową w 155. pp w Ostrowie, podczas której ukończył kurs

aspirantów oficerskich. Mianowany podporucznikiem piechoty (15 listopada 1904 r.) i awansowany na porucznika (14 października 1913 r.). Praktykę zawodową odbył w Westfalii, po czym został zatrudniony jako asystent w Instytucie Doświadczalnym Königlich-Technische Hochschule w Berlinie. Pracował tam pod kierunkiem prof. Friedricha W. Hinrichsena, z którym opublikował pracę *Die Chemie der Kohle* (Leipzig 1916, wyd. 3, Leipzig 1919). Był też redaktorem pisma fachowego „Der Ingenieur”, w którym zamieszczał artykuły o tematyce górniczej.

Po wybuchu w 1914 r. pierwszej wojny światowej zmobilizowany do armii niemieckiej, służył w 46. pp Obrony Krajowej. Awansował na kapitana. 11 grudnia 1916 r. został na własną prośbę przydzielony jako główny instruktor do 2. baonu 6. pp III Brygady Legionów Polskich stacjonującego w Nałęczowie, a później w Dęblinie. W kwietniu 1917 r. skierowano go do Inspektoratu Wyszukolenia formującej się Polskiej Siły Zbrojnej (Polnische Wehrmacht). W listopadzie 1918 zgłosił się w Warszawie do MSWojsk. i 15 listopada otrzymał przydział do Oddziału VII (Naukowego) Sztabu Generalnego WP. 17 listopada 1918 r. współorganizował w Warszawie manifestację Polaków, byłych żołnierzy armii niemieckiej. W drugiej połowie grudnia przebywał na urlopie w Berlinie, skąd wracając do Warszawy, zatrzymał się 28 grudnia w Poznaniu, gdzie jeszcze tego samego dnia, przez brata Teodora, nawiązał kontakt z członkiem Komisariatu Naczelnej Rady Ludowej (NRL) W. Korfantym i objął stanowisko tymczasowego głównodowodzącego powstania wielkopolskiego. Po uzyskaniu 2 stycznia 1919 r. aprobaty Sztabu Generalnego i Józefa Piłsudskiego awansował na majora i został naczelnym wodzem wojsk polskich w zaborze pruskim. 5 stycznia 1919 r. podporządkowano mu

wszystkie formacje polskie w zaborze pruskim: Straż Ludową oraz Służbę Straży i Bezpieczeństwa, a polsko-niemiecką komendę m. Poznania rozwiązano. Z kpt. Stanisławem Łapińskim, rtm. Bronisławem Wzacnym i ppłk. Julianem Stachiewiczem zorganizował wydziały Dowództwa Głównego, którym podporządkował komendy powiatowe oraz sformował dowództwa frontowe jako ruchome dowództwa operacyjne. Tworząc podwaliny organizacyjne regularnego Wojska Wielkopolskiego podzielił w dniach 7-8 stycznia obszar Wielkopolski na dziewięć okręgów wojskowych; następnie 13 stycznia utworzono trzynaście obwodów uzupełnień i przygotowano pobór do wojska. Na rozkaz Taczaka opanowano 6 stycznia 1919 r. lotnisko na Ławicy, przygotowano zwycięską bitwę szubińską (8-13 stycznia) oraz zakończoną niepowodzeniem akcją pod Zbąszyniem. Taczak utrzymywał kontakt ze Sztabem Generalnym w Warszawie, a dowodzone przez niego siły powstańcze liczyły 16 stycznia ok. 14 tys. ludzi. Dn. 16 stycznia 1919 r. przekazał stanowisko głównodowodzącego Wojska Wielkopolskiego generałowi J. Dowborowi-Muśnickiemu, a sam objął funkcję II kwatermistrza Dowództwa Głównego. 14 lutego 1919 r. wszedł w skład powołanej przez generała Dowbora-Muśnickiego Komisji generała F. Dubiskiego, która ustalała zasady awansowania oficerów pochodzących z różnych armii zaborczych. 5 maja 1919 r. został członkiem Sądu i Rady Honorowej dla oficerów sztabowych. Powołany 16 maja na zastępcę szefa sztabu Dowództwa Głównego, awansował 3 czerwca 1919 r. na podpułkownika. Podczas wojny polsko-sowieckiej 20 kwietnia 1920 r. wyznaczony na dowódcę 69. pp wchodzącego w skład 34. Brygady Piechoty (w składzie 17. DP). W trakcie bitwy nad Berezyną objął 21 maja 1920 r. dowództwo całej Brygady (69. i 70. pp) i nazajutrz został awansowany na pułkownika. Z kolei

podczas walk odwrotowych dowodził okresowo 17. DP w składzie I Armii. Zarówno u podkomendnych, jak i u dowódców jednostek sąsiednich (m.in. generała Aleksandra Osińskiego) miał opinię mężnego, walecznego, wyróżniającego się dużymi walorami taktycznymi oraz szczególnym poczuciem odpowiedzialności za los podległych mu oddziałów. Po zakończeniu działań wojennych został 22 stycznia 1921 r. dowódcą 17. DP w Poznaniu (od jesieni 1921 r. w Gnieźnie). W okresie 15 listopada 1923 r. - 15 sierpnia 1924 r. był słuchaczem I Kursu Centrum, Wyższych Studiów Wojskowych w Warszawie, w trakcie którego 31 marca 1924 r. został mianowany na generała brygady. W tym okresie współinicjował wzniesienie w Gnieźnie pomnika króla Bolesława Chrobrego. Na Uniwersytecie Poznańskim był członkiem wspierającym, potem honorowym, studenckiej korporacji „Lechia”. W 1925 r. włączył się w organizowanie Centralnego Komitetu dla Badań nad Historią Powstania Wielkopolskiego 1918-1919. Pełnił funkcję przewodniczącego Komisji Naukowo Finansowej Komitetu. Po przemianowaniu w 1927 r. Komitetu na Towarzystwo dla Badań nad Historią Powstania Wielkopolskiego 1918-1919 stanął na czele jego Zarządu Głównego. Opatrzył przedmowami wydawnictwa „Problem ujęcia historii Powstania Wielkopolskiego 1918-1919” (P. 1926) i „Towarzystwo badań nad Historią Powstania Wielkopolskiego...” (P. 1928). Podczas przewrotu majowego 1926 r. opowiedział się po stronie rządowej i ze swoją dywizją dotarł 14 maja 1926 r. pod Warszawę; nie wzięła ona jednak udziału w walkach i w dniach 18-19 maja wróciła do garnizonów. We wrześniu 1927 r. dowodził w zastępstwie Okręgiem Korpusu nr VII w Poznaniu. 19 października 1928 r. zakończył dowodzenie 17. DP i objął dowództwo Okręgu Korpusu nr II w Lublinie. 28 lutego 1930 r. został przeniesiony w stan spoczynku. Zatrudnił się jako inspektor

techniczny w Ubezpieczalni Krajowej w Gdyni, lecz po sześciu miesiącach wrócił do Poznania i jeszcze w r. 1930 został prezesem Wielkopolskiego Związku Straży Pożarnych. W 1934 r. został wiceprezesem Zarządu Głównego Związku Straży Pożarnych RP, rezygnując równocześnie z prezesury Towarzystwa dla Badań nad Historią Powstania Wielkopolskiego 1918-1919. W 1935 r. złożył też rezygnację z prezesury Związku Weteranów Powstań Narodowych RP 1914-1919, motywując swą decyzję chorobą, ale faktyczną przyczyną był brak reakcji władz na trudne warunki życia dawnych powstańców, pomijanie ich w rozdziale odznaczeń i stanowisk. Utrzymywał kontakty ze środowiskiem kombatanckim, m.in. uczestniczył w uroczystościach powstańczych w wielu miejscowościach Wielkopolski. Po wybuchu drugiej wojny światowej, podczas poszukiwania dowództwa Armii „Poznań”, 9 września 1939 r. dostał się w Łowiczu do niewoli niemieckiej. 13 września 1939 r. został osadzony w Oflagu II A w Prenzlau. Kolejno przebywał w Oflagu IV C Colditz, twierdzy Konigstein, twierdzy Hohenstein, Oflagu VIII E Johannisbrunn w Oflagu VII A Murnau, skąd 29 kwietnia 1945 r. został oswobodzony przez wojska amerykańskie. 10 maja 1945 r. wstąpił w Paryżu do Polskich Sił Zbrojnych, po czym został skierowany na rekonwalescencję do Nicei. W maju 1947 r. wrócił do Polski i zamieszkał z żoną w Janikowie na Kujawach u córki, Aleksandry (od 1948 r. już tylko z żoną, po wyprowadzeniu się córki z rodziną do Sztumu). W 1947 r. uczestniczył w zorganizowaniu Koła Związku Powstańców Wielkopolskich Gdańsk-Śródmieście. Był inwigilowany przez kontrwywiad wojskowy. Dopiero po przełomie politycznym 1956 r. minister obrony narodowej przyznał mu 14 lutego 1959 r. emeryturę specjalną. W 1959 r., obecnego w Poznaniu Taczaka nie dopuszczono na

centralne obchody 40-lecia powstania wielkopolskiego; na zaproszenia kombatantów uczestniczył natomiast w uroczystościach lokalnych w Janikowie, Inowrocławiu i Gostyniu. Od 1959 r. mieszkał w Malborku u córki. Nagrał w tym czasie wspomnienia dla Polskiego Radia. Zmarł 2 marca 1960 r. w Malborku, został pochowany 6 marca na cmentarzu w Malborku - Kałdowie; władze państwowe odmówiły wojskowego pogrzebu na Cmentarzu Zasłużonych w Poznaniu. Ekshumowany w 1988 r., został pochowany uroczyście 30 listopada 1988 r. na Cmentarzu Zasłużonych Wielkopolan na Wzgórzu św. Wojciecha w Poznaniu. Był odznaczony m.in. Krzyżem Virtuti Militari V kl. (1921), Krzyżem Niepodległości, Krzyżem Walecznych (dwukrotnie), Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski (1928), Wielkopolskim Krzyżem Powstańczym (1957), francuskim Krzyżem Kawalerskim Orderu Legii Honorowej oraz niemieckim Krzyżem Żelaznym I kl. i II kl. Z okazji 80-lecia powstania wielkopolskiego przyznano mu pośmiertnie w 1998 r. Krzyż Wielki Orderu Odrodzenia Polski. W zawartym 22 września 1904 r. małżeństwie z Ewą z domu Wichmann (zm. 1953 r.), absolwentką studiów plastycznych, miał syna Stanisława Kazimierza i córkę Aleksandrę, zamężną za Czesławem Gogołkiewiczem.

16 stycznia 2009 r. w Mieszkowie odsłonięto pomnik generała S. Taczaka, autorstwa Rafała Nowaka oraz tablicę pamiątkową. Jego imię nosi Oddział Wojewódzki Związku Ochotniczych Straży Pożarnych RP woj. wielkopolskiego w Poznaniu (od 2005 r.), 16. Batalion Remontu Lotnisk z Jarocina (od 25 kwietnia 2010 r., a także szkoły podstawowe m.in. w Mieszkowie, Poznaniu i Wąsowie oraz ulice m.in. w Bydgoszczy, Gorzowie Wlkp., Mogilnie, Ostrowie Wlkp., Poznaniu, Zbąszyniu i Szczecinie. Jego nazwisko widnieje na tablicy pamiątkowej poświęconej korporantom

powstańcom wielkopolskim odsłoniętej 25 stycznia 2009 r. na gmachu Księgarni św. Wojciecha w Poznaniu. Zjednoczenie Kurkowych Bractw Strzeleckich RP organizuje Memoriał Generała Stanisława Taczaka.

Bibliografia

B. Polak, Generał Stanisław Taczak (1874-1960), Poznań 1997 (tamże źródła i literatura); B. Polak, Taczak Stanisław (1874-1960), (w:) Słownik biograficzny powstańców wielkopolskich 1918-1919, red. A. Czubiński, B. Polak, Poznań 2002, s. 365-369.

Autor wpisu

Bogusław Polak